

Goran SUNAJKO – Hrvoje JURIĆ – Marija SELAK RASPUDIĆ (ur.), *Praktička ontologija. Povodom 70 godina Lina Veljaka*, Hrvatsko filozofsko društvo – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2022., 647 str.

Zbornik naslovljen »Praktička ontologija. Povodom 70 godina Lina Veljaka« izašao je 2022. godine u Zagrebu, u izdanju Hrvatskog filozofskog društva i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Knjigu su uredili Goran Sunajko, Hrvoje Jurić i Marija Selak Raspudić, profesori Odsjeka za filozofiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Riječ je, kao što je i razvidno iz naslova, o zborniku radova nastalom u povodu 70. rođendana hrvatskog filozofa i profesora filozofije Line Veljaka. Ovo impozantno djelo, teško preko 1200 grama i s opsegom od gotovo 650 stranica, predstavlja, prema riječi urednikâ, Festschrift, koji »koristeći se jubilarnim povodom, slavi jedan život koji je još uvijek intenzivan i plodotvoran, uzimajući u obzir i njegove dosadašnje plodove – Veljakov opsežni, slojeviti i raznoliki misaono-spisateljski opus te isti takav angažman u zajednicama čijim je dionikom bio ili još uvijek jest«.

Iako iznimno poznat ne samo u Hrvatskoj i susjednim zemljama nego i šire, držimo kako nije naodmet na

ovom mjestu navesti nekoliko ključnih biografskih podataka o profesoru Veljaku. Lino Veljak (Rijeka, 1950.) hrvatski je filozof i umirovljeni profesor filozofije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Njegova je temeljna filozofska orijentacija bitno na tragu zagrebačke inačice *Praxis*-filozofije, svojevrsne škole stvaralačkog, otvorenog i »nedogmatskog« marksizma koja je, kako ističu urednici, nužno inzistirala na imperativu »nepoštedne kritike svega postojećeg«. U središtu njegova bogatoga nastavnog rada i još bogatijega pisanog opusa nalazi se dijalogom obilježena ontologija bitno određena »krajnjom bezpredrasudnošću, otvorenošću i tolerancijom u odnosu spram drugih i drugačijih«, što je moguće imenovati »praktičkom ontologijom«.

Zbornik obuhvaća ukupno trideset i sedam priloga: od toga trideset i četiri autorska teksta podijeljena u tri cjeline, urednički predgovor te dva dodatka: Veljakovu bibliografiju do uključivo 2021. godine, koju su prikupili i sastavili Berislav Čović, Hrvoje Jurić i Mirko Mlakar, te intervju s Veljakom iz 2021.

godine, koji je vodio Goran Sunajko, jedan od urednika.

Prva cjelina pod naslovom »Lino Veljak – između teorije i prakse« sadržava sljedeće priloge: Sead Alić, *Angažirana i kritička ontologija*; Vanja Borš, *Nekoliko misli i nabačaja u čast Lina Veljaka*; Marija Selak Raspudić, *Linija većeg otpora u filozofiji Lina Veljaka*; Predrag Finci, *Nasuprot dogmi*; Gracijano Kalebić, *Lino Veljak: povijesno mišljenje u potrazi za slobodom i u realizaciji 'zavičaja'*; Dafne Vidanec, *Između mišljenja i interpretacije: o 'ontologičkom' svijetu Lina Veljaka s obzirom na razumijevanje izabranih mjesta njegova 'Uvoda u ontologiju'*; Slobodan Sadžakov, *Umijeće uspravnog hoda*; Ana Maskalan, *Lino Veljak – feministički filozof i praktičar* te Matija Mato Škerbić, *Praktički i praktični sport: razotkrivanje tajnog života jednog filozofa*.

Većina priloga u ovoj cjelini nudi veoma zanimljiva osobna prisjećanja (»prijateljsko-kolegijalni *hommage*«) na susrete s profesorom Veljakom pritom bitno ukazujući na neodvojivost profesorova lika od njegove filozofije. Tako možemo čitati da je Veljak predstavljao svojevrsnu poveznicu između »gornjeg doma« predstavnika *Praxis*-filozofije i onodobnih studenata i mladih kolega, zastupajući pritom »filozofiju revolucije s ljudskim licem« (Sead Alić). Upravo inzistirajući na susretu s drugima i drukčijima, Veljak je »primjer osobe koja živi svoju filozofiju« (Vanja Borš) pro-

kazujući lažne alternative (Marija Selak Raspudić) te inzistirajući na nedogmatском pristupu zbilji i inzistirajući na slobodi (Predrag Finci). Također tematizira se Veljakov odnos prema feminističkoj teoriji (Ana Maskalan), blochovski poimanom »zavičaju« (Gracijano Kalebić), sportu, osobito nogometu (Matija Mato Škerbić) kao i njegov interpretativni pristup filozofiji općenito, a napose metafizici (Dafne Vidanec).

U drugoj cjelini naslovljenoj »Teorija prakse« nalazimo sljedeće priloge: Zvonko Šundov, *Veljak i problem metafizike*; Boško Pešić, *Uz Veljakovo određenje metafizike*; Luka Perušić, *Biće – bit – bitak – bivstvovanje: prilog raspravi o problemu sadržaja i primjene temeljnih filozofijskih pojmova*; Goran Kardaš, *Čega sve ima u svijetu? Ontologija i metafizika indijske filozofske škole vaišešika*; Goran Sunajko, *Prilog jedinstvu teorijskoga i praktičkoga iz perspektive Veljakove marksističke ontologije*; Željko Pavić, *»Na svoju sliku i priliku ga stvori«: dometi čovjekove »odslike« u teoriji odraza Lina Veljaka*; Josip Oslić, *»Faliibilizam«: Albertov takozvani »kritički racionalizam« iz motrišta Gadamerove filozofske hermeneutike i Veljakove kritike »teorije odraza«*; Boran Berčić, *Istinito postojanje*; Luka Domjanović, *Veljak i kritika postmodernizma*; Željko Senković, *O agnosticizmu, vjeri, nevjeri i sličnim uzaludnostima: mali prilog uz praktičku filozofiju Lina Veljaka*; Behija Durmišević, *O filozofiji, religiji i znanosti* te Aleksandra Golubović, *Prilog rasvjetljavanju pojma vjere kod Kierkegarda i Jaspersa*.

Kao što je razvidno iz samog naslova cjeline, ovdje je naglasak na nekim od središnjih tema teorijskog vida Veljakove ontologije. U zborniku se tako donose prilozi koji tematiziraju kritiku metafizike iz perspektive osebnog Veljakova marksizma (Zvonko Šundov i Boško Pešić), analiziraju fundamentalno ontologijsko pojmovlje (Luka Perušić), tumače jedinstvo teorijskog i praktičnog, koje Veljak zastupa kao svoju temeljnu poziciju (Goran Sunajko), kao i njegovo razumijevanje marksističke epistemologije u »teoriji odraza« (Željko Pavić i Josip Oslić) te religije i vjere (Željko Senković, Behija Durmišević i Aleksandra Golubović). Ništa manje vrijedni nisu prilozi koji kontekstualiziraju fundamentalni ontologijski problem postojanja iz vizure analitičke te indijske filozofije (Boran Berčić i Goran Kardaš) kao i danas osobito aktualnu postmodernu (Luka Domjanović).

Kao zajedničku nit svih radova možemo istaknuti sud svih autorica i autora kako Veljak u impozantnoj mjeri poznaje tradiciju ontologije, no u isto vrijeme na izvoran i kritički način nudi vlastitu interpretaciju njezinih temeljnih problema na temelju kritike poglavito rigidnih oblika marksističkog i svakog drugog dogmatizma.

Konačno, treći tematski blok pod nazivom »Praksa teorije« sadrži sljedeće priloge: Ivan Milenković, *Ontologija prakse Lina Veljaka*; Zoran Dimić, *Čovek kao politikon zōon: redukcionistička apsolutizacija ili emancipatorski proboj*; Pavao

Žitko, *O neizbježnosti aporije i nužnosti kontroverzije*; Hrvoje Jurić, *Ćiribiribela: metafizika, kultura i politika identiteta*; Vesna Stanković Pejnović, *Filozofija prakse i identitet u promišljanju Lina Veljaka*; Luka Bogdanić, *O mogućnostima oslobođenja čovjeka u djelu Antonija Gramscija*; Alpar Lošonc, *»Kritika ekonomije kao ontologija«: dijalog sa tekstom*; Ankica Čakardić, *Socijalni izvori fašizma: analiza Clare Zetkin*; Ivo Džinić, *Svako zlo za neko dobro: o Simmelovu pozitivnom pristupu ratu*; Marijan Krivak, *Filozofija otpora – ovdje i sada: plaidoyer za filozofiju sadašnjosti*; Tomislav Krznar, *O moći i nemoći obrazovanja*; Damir Smiljanić, *Homo ex machina: kritika instrumentalnog uma u Čapekovoju drami R.U.R* te Marko Kos, *»Svako vrijeme ima svoje izazove«: pokušaj primjene Veljakova pojmovnika na percepciju koronavirusa i njemu pratećih mjera*.

U tom se dijelu poglavito nastoji iz različitih perspektiva pojedinih autorica i autora eksplicirati Veljakova ideja ontologije prakse kao njegov najizvorniji prinos filozofiji. Osobito je obrađen koncept »identiteta«, koji je Veljak razvio u dijalogu s Gramscijevom filozofijom (Luka Bogdanić). Tako se zaključuje kako je za Veljaka upravo praksa to što omogućava ontologijski govor o biću (Ivan Milenković), polemizira se s Veljakovim tumačenjem Aristotelova određenjem čovjeka kao *zōon politikon*, koje čovjeku onemogućuje »puninu ljudskosti« (Zoran Dimić), analizira se Veljakova kritika metafizike identiteta (Pavao Žitko i Vesna Stanković Pejnović) kao

i pitanje kulturalnog identiteta, osobito onog hrvatskog ozbiljenoga u raznim političkih formulacijama (Hrvoje Jurić). Autori se bave i drugim relevantnim temama koje bi se mogle tradicionalno svrstati u praktičnu filozofiju: Veljakovom »kritikom ekonomije kao ontologijom« (Alpar Lošonc), određenjem fašizma u misli Clare Zetkin (Ankica Čakardić), Veljakovim i Simmelovim stavovima o ratu (Ivo Džinić), razumijevanjem »sadašnjosti« kao dimenzije u kojoj se ozbiljuje filozofija (Marijan Krivak), elementima teorije obrazovanja u Veljakovoj misli (Tomislav Krznar), Čapekovim ukazivanjem na probleme vezane za umjetnu inteligenciju i transhumanizam (Damir Smiljanić) te konačno interpretacijom Veljakova »stava o totalitarizmu i konceptima lažnih alternativa te antitetičke solidarnosti« na primjeru svima nama još svježega iskustva s korona virusom (Marko Kos).

Valja reći kako je ovdje riječ o uistinu impresivnoj publikaciji koja donosi, pod različitim vidovima, temeljiti uvid u život i djelo jednog od značajnijih živućih hrvatskih filozofa. Zainteresira-

no čitateljstvo svakako će moći zadobiti kvalitetan uvid u sve aspekte Veljakove filozofijske misli, ali, prema našem sudu, također i u temeljne postavke zagrebačke praksisovske škole, koja predstavlja jedan od izvornijih prinosaa hrvatskih mislitelja filozofiji uopće. U tome smislu, ovaj *Festschrift* svakako će biti nezaobilazna literatura u svakom predstojećem ozbiljnom izučavanju suvremene filozofije u Hrvatskoj. Stoga, svakako valja čestitati kako autoricama i autorima tako i urednici te urednicima na kvalitetno obavljenom poslu.

Držimo kako valja spomenuti i sljedeće: profesor Veljak je mnogo puta i na razne načine bio profesor, suradnik i potpora brojnim današnjim nastavnicama i nastavnicima našega zagrebačkog Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta. Iako nismo nužno dijelili sva teorijska i praktička filozofijska polazišta, nedvojbeno smo imali priliku nebrojeno puta osvjedočiti kako je profesor Veljak osobno, ali i u svojoj filozofiji, čovjek otvorenosti i autentičnog susreta s drugima. Na tome mu se iskreno i iz svega srca zahvaljujemo kao i na svemu dosada učinjenom i radujemo nekoj budućoj suradnji.

Danijel Tolvajčić